

KORREKT LÖNESÄTTNING

Germund Hesslow

Sydsvenska Dagbladet 99-4-19

Många människor i Sverige tycker sig ha en felaktigt lön och lustigt nog går felet nästan alltid i samma riktning; lönen är för låg. Man kan undra varför inte detta problem löses genom att vi en gång för alla fastställer de korrekta lönerna och sedan håller oss till dem. Ett steg på denna väg togs emellertid häromdagen, då en arbetsgivare stämde inför arbetsdomstolen för att ha betalat en felaktig lön.

Fallet gäller en barnmorska i Örebro som anser sitt arbete vara lika mycket värt som det som utförs av vissa ingenjörer. Jämställhetsombudsmannen Lena Svenaeus håller med och har därför stämt landstinget. Hon kräver att man skall göra en ordentlig värdering av en barnmorskas arbete med avseende på utbildning, arbetsmiljö, ansvar och annat som kan tänkas påverka värdet. Idén har applåderats på fackligt håll.

Anmälan vilar på föreställningen att ett visst arbete har ett objektiva värde som lönen måste anpassas till. Om arbetsgivare och löntagare har kommit överens om en viss lön, så kan det enligt denna tanke ändå finnas en helt annan lön, som arbetet "egentligen" är värt. Om detta vore riktigt, skulle det ha så omvälvande konsekvenser för det svenska samhället att jag misstänker att även facket skulle tveka inför dem. Man skulle t.ex. tvingas avskaffa fackföreningarnas inblandning i lönebildningen. Om det finns en korrekt och lagstadgad lön, så finns det ju ingenting att förhandla om.

Men det hela är naturligtvis nonsens. Vad skulle hända när alla de människor som anser sig ha för låg lön, dvs nästan alla, skall stämma sina arbetsgivare? Hur skall de argumentera? Skall jag, när jag stämmer Lunds universitet påpeka att jag har en väsentligt längre utbildning än statsministern och en arbetsmiljö som ibland innehåller illaluktande försöksdjur? Kanske universitetet då försvarar sig med att hävda att min arbetsmiljö ändå i vissa avseenden är bättre än statsministerns. Jag får t.ex. umgås med intressanta människor och jag slipper näsvisa journalister. Dessutom är försöksdjuren trevliga. Hur väger man djurens lukt mot deras trevlighet eller mot besvärliga journalistfrågor?

Absurditeterna hopar sig, så fort man börjar ställa frågorna. Ingen människa kan väl på allvar tro att det går att komma överens om hur dessa avvägningar skall göras. Man kunde lika gärna rationalisera landets skötsel genom att avskaffa demokratin och låta en domstol avgöra vilken politik som är den rätta.

Det är dock inte bara så att det egentliga eller objektiva värdet är svårt att fastställa. Det är omöjligt att fastställa därför att det inte existerar.

För några år sedan träffade jag en person som nyligen invandrat från ett kommunistland. Han hade observerat, och blivit mycket upprörd över, att en och samma vara kunde betinga olika priser i olika butiker. Den butik som tog det högre priset försökte, tyckte han, lura honom att betala mer än vad varan egentligen var värd.

Bakom min bekants upprördhet låg hans tro att det fanns ett och endast ett korrekt pris, det varan "egentligen" var värd. Eftersom han tyckte att det var självklart att varans pris skulle motsvara dess verkliga värde, var det naturligt för honom att tolka prisolikheter som ett bevis för att åtminstone några av butikerna var ohederliga.

Jag försökte förklara för honom att en vara kan ha olika värde för olika människor, vilket bl.a. visar sig däri att de är villiga att betala olika mycket för samma sak. Olika butiker kan ha olika kostnader p.g.a. av olika lägen, personaltäthet och annat. Priset uppkommer i en marknadsekonomi i en dynamisk process mellan många säljare och köpare och utgör ett slags kompromiss mellan ett oändligt antal faktorer som ingen enskild person kan överblicka. Tron att det finns ett objektiva värde

vid sidan av priset är en villfarelse på gränsen till vidskepelse. Prismekanismen är dessutom en ytterst central del av de drivkrafter som har lett till det välstånd vi nu åtnjuter.

Omvänt var det bl.a. villfarelsen att det finns objektiva värden på arbete och andra varor som låg bakom det ekonomiska elände min bekant just hade flytt ifrån. Enligt den marxistiska teorin ligger arbetarens lön alltid under dess egentliga värde. Det var detta som var innebörden av påståendet att arbetaren exploateras av kapitalisterna.

Löner är också priser, nämligen på arbete, och idén om det objektiva värdet är en lika stor villfarelse här som när det gäller andra varor. De skadliga effekterna på landets ekonomi av ett sådant betraktelsesätt är säkert också lika stora.

Att JÄMOS förslag alls tas på allvar är nedslående. Det visar att de vidskepliga föreställningar som skapat så mycket elände i kommunistländerna och skadat även demokratierna fortsätter att påverka den politiska debatten.